

Yükseköğretimde uluslararasılaşma Türkiye için ne vadediyor?

Prof. Dr.
Talip Küçükcan

Nisan '24

Bu yazının başlığı "Türkiye 370 milyar dolarlık yükseköğretim ekonomisinden ne kadar pay alıyor?" olabilirdi. Ancak yükseköğretimde uluslararasılaşma süreçleri sadece ekonomik getirileri ile değil bilimsel ve kültürel etkileşim, evrensel bilgi havuzuna erişim, kamu diplomasisi, beşeri sermaye ve kalkınma açılarından da değerlendirilmelidir

Küresel yükseköğretim ekonomisinin uluslararası öğrenci barındıran ülkelere 370 milyar dolarlık bir gelir kaynağı sağladığı ve 2030 yılında artan öğrenci sayısına paralel olarak küresel yükseköğretim ekonomisinin 433 milyar dolarlık bir hacme ulaşacağı hesaplanıyor. Bu ekonomiden aslan payını Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere, Kanada, Avustralya, Almanya ve Fransa alıyor. Yukarıda sayılan ülkeler uluslararası öğrenci çekebilmek için birbiri ile kıyasıya rekabet halinde.

Peki hizmet ihracatı kalemine giren ve önemli bir yumuşak güç yatırımı da olan, bir diğer açıdan ise eğitim ve bilim diplomasisi olarak da adlandırabileceğimiz

yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunda Türkiye'nin hedefleri neler? Türkiye yukarıda işaret edilen rekabetin neresinde? Sayıları 6,3 milyonu aşan uluslararası öğrenciden ne kadarı Türkiye'deki üniversiteleri tercih ediyor?

Türkiye, 370 milyar dolara ulaşan ve her yıl hacmi giderek büyüyen küresel yükseköğretim ekonomisinden ne kadar pay alıyor; halihazırda alabildiği payı artırmak için bir stratejisi var mı; bu amaçla hangi politikaları

uyguluyor? Türkiye'nin potansiyeli ne kadar; 2030'da 8 milyon öğrenci ile 433 milyar dolar olacağı öngörülen küresel yükseköğretim ekonomisinden nasıl daha fazla pay alabilir?

330 bini aşkın öğrenci, 1,5-2 milyar dolar civarında gelir

YÖK sitesinde yer alan 2023 verilerine göre 198 ülkeden 330 bini aşkın uluslararası öğrenci Türkiye'deki üniversitelerde eğitim görüyor. Geçen yıllara göre uluslararası öğrenci sayısında memnuniyet verici bir artış var. Dünyadaki toplam 6,3 milyon uluslararası öğrencinin 330 bininin 208 üniversitesi olan Türkiye'yi tercih etmesi olumlu bir

gelişme olmakla beraber bu sayılar uluslararasılaşma yönünde atılması gereken adımlara da işaret ediyor. Türkiye halihazırda uluslararası öğrencilerin tercih ettikleri ilk 10 ülke arasında yer alıyor. YÖK verilerine göre bu öğrenciler ağırlıklı olarak İstanbul, Ankara, Eskişehir, Karabük, Bursa, Kütahya ve Sakarya'daki üniversiteleri tercih ediyor. Diğer yandan UNESCO 2023 yılı verilerine göre uluslararası öğrencilerin başlıca Suriye, Azerbaycan, Türkmenistan, Irak, Somali, İran ve Afganistan gibi ülkelerden Türkiye'ye geldiği görülüyor.[1]

Türkiye'nin uluslararası öğrencilerden ne kadar gelir elde ettiğine ilişkin derli toplu bir araştırma henüz yapılmış değil ancak söz konusu gelirin 1,5 ila 2 milyar dolar civarında olduğu tahmin ediliyor. Yukarıda da işaret edildiği üzere 370 milyar dolara ulaşan küresel yükseköğretim ekonomisi içinde Türkiye'nin payına halihazırda çok küçük bir dilim düşüyor. Bu payın artması için YÖK ve üniversitelerimiz, Türkiye'yi yükseköğretim cazibe merkezi haline getirmek adına çeşitli projeler hayata geçiriyor.

Türkiye, gelişmişlik düzeyi, sosyoekonomik özellikleri, güvenli ortamı, Orta Doğu, Balkanlar, Afrika, Avrasya ve Asya Pasifik bölgesinden ulaşımın kolay olduğu coğrafi konumu ile uluslararası öğrenciler açısından cazibe merkezi olabilecek imkana ve potansiyele sahip. Diğer yandan Türkiye, ulaşım, sağlık ve bilişim hizmetleri ve teknoloji altyapısı da çok güçlü bir ülke.

Türkiye 1 milyon uluslararası öğrenci ağırlayabilir

Türkiye'nin ülke markası giderek daha fazla biliniyor ve tanınıyor. Bütün bu veriler göz önüne alındığında gerek devlet gerekse vakıf üniversiteleri rahatlıkla 1 milyondan fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapabilir. Bunun için ilgili paydaşların etkin ve verimli bir koordinasyonla planlı ve programlı bir süreç yönetimini üstlenmesi gerekiyor. Bu

doğrultuda olumlu gelişmeler olduğunu ifade etmek gerek. Zira YÖK, DEİK, TİM, TOBB gibi kurumlar ve üniversiteler son dönemde uluslararasılaşma çalışmalarına daha fazla ilgi göstermeye başladı.

Düzenleyici ve denetleyici kurum olarak YÖK, ilkin 2017 yılında “Uluslararasılaşma Strateji Belgesi”ni [2], 2021 yılında “Yükseköğretimde Hedef Odaklı Uluslararasılaşma” belgesini [3] ve 2023 yılında da ilgili paydaşların da katılımı ile “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye’deki Üniversitelerin Uluslararası Görünürlüğü Çalıştayı Raporu”nu [4] yayınladı.

Bu raporlarda uluslararasılaşmanın stratejik öneminin kavrandığını, bu yönde çalışmaların başlatılması gerektiğine ilişkin bir irade beyanının olduğunu görüyoruz. Raporlar ve belgelerde bu amaca yönelik yasal ve kurumsal adımların atılması yönünde görüşlere yer verilmesi oldukça değerli. Ayrıca üniversitelerdeki müfredatın uluslararasılaşması gibi somut önerilerin de yer aldığı bu çalışmalar, üniversitelerin uluslararasılaşma süreçlerinde olumlu adımlar olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’deki üniversiteler uluslararasılaşmanın öneminin farkında olmakla beraber her üniversite yönetiminin aynı ölçüde bu konuya öncelik verdiğini söylemek zor. Örneğin bazı kamu üniversiteleri çok aktif olarak uluslararası öğrenci kaydederken özellikle köklü ve

kapasitesi daha büyük olan bazı üniversite yönetimleri için bu konu öncelikli bir konu olmayabiliyor. Bu durumda bazı şehirlerde ve devlet üniversitelerinde yığılmalar oluyor. Uluslararası öğrenci popülasyonunun belirli üniversite ve şehirlerde yoğunlaşması istenilen çıktı ve sonuçların elde edilmesi bakımından beklentileri karşılamak yerine eleştiri konusu oluyor. Uluslararası öğrenciler her ne kadar yaşadıkları kentlerin sosyal, kültürel ve ekonomik hayatına katkıda bulunsalar da aşırı yoğunlaşma uluslararasılaşma sürecine olumsuz etkide bulunuyor. Bu nedenle uluslararası öğrencilerin ülke çapında daha dengeli dağılımını sağlayacak tedbirlerin alınmasında yarar var.

Uluslararasılaşmayı öncelikli alan olarak değerlendirmeyen üniversiteler müfredatı yenileme, yabancı dilde eğitim seçenekleri sunma, yabancı akademisyen çalıştırma ve değişim programlarına katılım gibi uluslararasılaşma açısından önemli konularda adım atmaya istekli davranmıyor. Bu da doğal olarak Türkiye’nin 370 milyar dolarlık küresel yükseköğretim ekonomisinden daha büyük pay almasına engel oluyor. Diğer yandan vakıf üniversiteleri uluslararası öğrenciye ulaşma, onları Türkiye’ye getirme konusunda daha aktif ve istekli olduğu görülüyor.

Uluslararasılaşmanın ekonomik kazancın ötesinde yararları var

Uluslararası öğrenci sayısı 2030'da 8 milyona, küresel yükseköğretim ekonomisi 433 milyar dolara yükseleceğinden dolayı Türkiye'nin bu pastadan alacağı payı artırmak için üniversitelerdeki eğitim-öğretim, araştırma, barınma, sosyal, sportif, sanatsal ve benzeri hayat standartlarını daha da iyileştirmek için özel ve yoğun çaba sarf edilmesi gerekiyor. Ayrıca halihazırda uluslararası öğrencilerin ağırlıklı olarak Afrika ve Orta Doğu'dan Türkiye'ye geldiği biliniyor. Bir taraftan bu ülkeler ile ilişkiler sürdürülürken diğer yandan da ilaveten büyük genç nüfus kitlesi ve gelişen ekonomisiyle Asya Pasifik bölgesinden de öğrenci çekebilmek için özel hazırlanmış projeler de yoğun biçimde hayata geçirilmeli. Yoksa küresel yükseköğretim ekonomisinden Türkiye'nin alacağı pay hedeflenen hacmin çok gerisinde kalabilir.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın etki ve getirileri bu yazının odak konusu olan ekonomik kazançlar ile sınırlı değildir. Ekonomik gelir önemli olmakla beraber bir o kadar, belki daha da önemli olan, yükseköğretim sistemimizin, üniversitelerimizin, akademisyen ve öğrencilerimizin dünya ile bütünleşmesi; bilim, teknoloji ve araştırma

ekosistemimizin küresel gelişmelere açılması, evrensel bilgi ağlarına katılması ve uluslararasılaşma süreçlerinin üreteceği diğer çıktılardan yararlanma imkanlarının ortaya çıkmasıdır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın üzerinde fazla durulmayan bir başka önemli getirisi de mezunların sağlayacağı katma değeri yüksek faydalardır. Bu konuda özellikle ABD, İngiltere, Kanada ve Almanya örnekleri öğretici olabilir. Zira bu ülkeler kendi üniversitelerini bitiren, bilhassa stratejik alanlarda

lisansüstü çalışmalar yapan başarılı mezunları araştırıp teknoloji ve inovasyon merkezlerinde istihdam ederek uluslararasılaşmanın ekonomik getirilerini kat kat artıran faydalar elde ediyor. Bu örneklerden de görüldüğü üzere yükseköğretimde uluslararasılaşma sadece yabancı öğrenci sayısını artırmak, bunları mezun etmek ve ülkelerine geri göndermekten ibaret değil. İyi yetişmiş, yetenekli ve deneyimli beşeri sermayenin Türkiye'deki kamu veya özel bilim, teknoloji, inovasyon, araştırma ve ekonomi ekosistemlerine dahil edilmesi de stratejik amaçlar arasında yer almalıdır. Bir başka ifade ile yükseköğretimde uluslararasılaşma sadece öğrenci hareketliliği ile sınırlı kalmayan, bilimsel ağların genişlemesi, evrensel bilgiye erişimin artırılması, yenilikçi projelere katılımın güçlendirilmesi, stratejik teknolojilerin geliştirilmesi ve bütün bu süreçlerin etkisiyle ülke kalkınmasına destek sağlanması açısından değerlendirilmelidir.

Kaynakça

[1] Uluslararası öğrenci istatistikleri, UNESCO, 2023,
<https://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>

[2] Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022, Yükseköğretim Kurumu, 2017.
https://www.yok.gov.tr/Documents/AnaSayfa/Yuksekogretimde_Uluslararasilasma_Strateji_Belgesi_2018_2022.pdf

[3] Yükseköğretimde hedef odaklı uluslararasılaşma, Yükseköğretim Kurumu, 2021.
<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2021/yuksekogretimde-hedef-odakli-uluslararasilasma-raporu-yayimlandi.aspx>

[4] Yükseköğretimde uluslararasılaşma ve Türkiye'deki üniversitelerin uluslararası görünürlüğü Çalıştay Raporu, Yükseköğretim Kurumu, 2023.
<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/yuksekogretimde-uluslararasilasma-ve-turkiye-deki-universitelerin-uluslararasi-gorunurlugu-calistayi.aspx>